

KAĞIZMANLI HIFZI'NİN ŞİİRLERİNDE TÜR VE ŞEKİL*

Dr. Doğan KAYA

Âşıkların ortaya koydukları hece ile söylenmiş şiir şekline âşık tarzı şiir denir.

Halk şiirinde biçim ve tür konusu üzerinde yıllardan beri tartışmalar yapılmışsa da hâlâ bir sonuca varılamamıştır.

Halk şiirinde biçim ve tür konusu üzerinde yıllardan beri tartışmalar yapılmışsa da hâlâ bir sonuca varılamamıştır. *Biçim / yapı / şekil / tip* konusu Fuat Köprülü¹, Ahmet Talat Onay², Hikmet İlaydın³, Hikmet Dizdaroğlu⁴, Pertev Naili Boratav⁵, Öcal Oğuz⁶, Şeref Boyraz⁷ ve Esmâ Şimşek⁸ gibi araştırmacılar tarafından irdelenmiş; muhtelif ve önemli görüşler ortaya konulmuş olmasına rağmen bir neticeye varılamamış ve ortak bir noktada buluşulamamıştır.

O halde yapılması gereken nedir? Yapılması gereken; mevcut şiirlere yeni terimler bulmak ve yapılacak tasnifleri bu çerçevede oluşturmaktır. Bu düşünceden hareketle *Güzelleme, Semaî, Taşlama, Varsağı, Ağıt, Destan* gibi mevcut türlere, tespit edebildiğimiz yeni tür ve şekiller eklememiz gerekiyor. “Yeni” sözü ile elbetteki henüz yazılmış şiiri / şiirleri değil, daha önce yayımlanmış, ancak adı konulmamış şiirleri ve adı bilindiği halde yapılan tasniflerde yer

* 7-9 Nisan 2018 günü Kağızman’da yapılan Ölümünün 100. Yılında Kağızmanlı Hıfzı Uluslararası Sempozyumu’nda bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, 1926, s. 321.

² Çankırılı Ahmet Talat [Onay], *Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, İstanbul, 1928, s. 7.

³ Hikmet İlaydın, *Türk Edebiyatında Nazım*, İstanbul, 1964, s. 73.

⁴ Hikmet Dizdaroğlu, “Halk Şiirinde Türler”, *Türk Dili-Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, S. 207, Aralık 1968, s. 186-293.

⁵ Pertev Naili Boratav, “Halk Edebiyatında Tür ve Biçim Sorunu Üzerine”, *Folklor ve Edebiyat I*, İstanbul, 1982, s. 156.

100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, 1969.s. 156.

⁶M. Öcal Oğuz, *Halk Şiirinde Tür, Şekil Makam*, Ankara, 2001.

⁷ Şeref Boyraz, “Anadolu ve Azerbaycan Sahaları Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meselesi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 3, Sivas, 1996, s. 177-194

⁸ Esmâ Şimşek, “Halk Şiiri ile İlgili Bazı Problemler (Tür, Şekil, Kafiye ve Redif Konusunda)”, *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, (Editör: M. Naci Önal), Muğla, 22-24 Aralık 2011, Ankara, 2012, s. 805-809.

almayan şiirleri kastetmekteyiz. Söz konusu şiirler, genellikle dörtlüklerle vücuda getirilmiştir. 8 veya 11, hatta 14, 15 ve 16 heceli divan şeklinde olabilirler.

Âşık edebiyatının en önemli kaynaklarından olan cönklerde koşma tipinde kaydedilmiş sayısız örnek vardır. O halde söylediğimiz özellikleri ihtiva eden bu şiirleri adlandırırken, dar bir alana hapsedilmişlikten kurtarıp tamamına “**koşma tipi**” teriminin uygun olacağı kanaatini taşımaktayız. Çünkü koşma tipi, âşık şiirinin omurgasıdır. Verilen bütün örnekler, muhtelif hecelerde ve yukarıda özetlemeye çalıştığımız bir kalıpla kaydedilmiş örneklerdir. Daha önce yapılan araştırmalarda müşterek bir düşüncenin ortaya çıkmaması da eldeki aynı örneğin muhtelif özellikler göstermesinden dolayı onları bir araya getirecek ortak paydanın göz ardı edilmiş olmasıdır.

Bu çerçevede âşık edebiyatındaki şiirler hece ölçülü ve aruz ölçülü şiirler olmak üzere iki ana grupta toplanabilir: Hece ölçülü şiirleri kahir ekseriyetle koşma tipi şiirler oluşturur. Bunları da şöyle gruplandırabiliriz

I. Heceli şiirler

A. Koşma tipi şiirler

1. *Yapılarına (şekil, biçim) göre koşmalar,*
2. *Türlerine göre koşmalar,*
3. *Yedekli koşmalar / şiirler,*
4. *Ezgilerine göre koşmalar* olmak üzere dört grupta toplayabiliriz.

II. Aruzlu şiirler: Divan, Semaî, Selis, Kalenderî, Satraç, Vezni Aher.

Beri taraftan Dinî-tasavvufî halk edebiyatı içinde ele alınması gereken şekil ve türler vardır. Bu sahaya ait ortaya konulmuş eserlerin şunlardır: İlahî, âyin, tapuğ, nefes, durak, cumhûr, nutuk, devriye, şathiye, akâid, ayetleme, besmelename, dolapname, düvaz / düvazımam, hacname, esma-i hüsnâ, faziletname, fütuvvetname, gazavatname, gevhername, hicretname, hikmet, hilye, ibretname, istihraçname, kıyametname, mahşername, maktel-mersiye, mansurname, medetname, medhiye, menakıbname, mevlid, minbername, miraciye, mucizat-ı nebi, münacaat, na't, nasihatname (pendname), nevrûziye, oruçname, ramazaniye, salatname, selâmname, siretü'n-nebi, şefaathname, tacname, tahassurname, tarikatname, tenbihname, tevhid, vahdetname, velâyetname, vücudname.

Çalışmamızda bir vesile ile tespit ettiğimiz tür ve şekillere Kağızmanlı Hıfzı'nın penceresinden bakacağız. Bunları yaparken yayımladığımız “Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü” adlı kitapta pek çoğu hakkında ayrıntılı bilgi olanlar hakkında tekrara düşmek istemiyorum. Ancak ilgili terimi tanımlayan bilgi vermenin de yerinde olacağını düşünüyorum.

Kağızmanlı Hıfzı hakkında en son ve eksizsiz bir çalışmayı, “Kağızmanlı Hıfzı Hayatı - Sanatı - Şiirleri” (Ankara, 2007) adıyla Sait Küçük (Sadık Miskinî), ortaya koymuştur. Küçük, bu çalışmasında Hıfzı (1893-1918)'nin tespit edebildiği 46 şiirini kaydetmiştir. Şiirlere göz attığımızda, Hıfzı'nın 14 tür ve şekilde şiirinin olduğunu görürüz. Bunlar içinde edebiyat âlemine yeni duyuracağımız *Arzulama*, *Dertlenme / Şikâyetlenme*, *Fikirleşme* gibi terimler de vardır.

Hıfzının edebiyatımızda örneğini verdiği 14 adet tür ve şeklin başlıcası şunlardır:

Hıfzı'nın şiirlerinde 6 adet de şiir **şekli** bulunmaktadır. Bunlar; *Destan* (9 adet), *Divanî* (2), *Semaî* (4), *Sicilleme* (1), *Tekrarlama* (1 Destan),'dir. Bunlardan âşık edebiyatı şiir şekillerindedir.

Şiirlerde 8 çeşit de **tür** bulunmaktadır. Bunlar; *Ağıt* (5 adet), *Arzulama* (1), *Beddua* (1), *Dertlenme / Şikâyetlenme* (7), *Dinî* (1), *Fikirleşme* (1), *Güzelleme* (12), *İlticaname / Yakarış* (1), *Münacat* (1)'tir.

Sait Küçük'ün kitabında kayıtlı olan şiirlerin adları ve sırası şöyledir:

1. Sefil Baykuş
2. Emmi Kızı'nın Cevabı
3. Çiçekler (Destan)
4. Turnalar(Destan)
5. İshak Kuşları
6. Seher Yelleri
7. Ne Hoş Hayalime
8. Gezen Kim İdi
9. Serimi Sevdaya Salan
10. Yâr Eylen Eylen
11. Yetene Kadar
12. O Cananı Görestim
13. Merhaba

14. Uyan Gözlerine Kurban
15. Mevlâ Bilir
16. Gezdiğim Yerler
17. Güzelleme
18. Avcıya Sesleniş
19. N'ideyim
20. Kar Çiçeği
21. Ey Pir-i Penahım
22. Ağlama Gözlerim
23. Sana Sığındım
24. Gönül
25. Yâr Yâr
26. Dilber
27. Derd-i Gamin Binasıyım
28. Sona'ya Ağıt
29. Vatan Özlemi
30. Pervane Nara Düşer mi
31. Kıyma Canıma Yâr Yâr
32. Divane Gönül
33. Uyan Ey Gözlerim
34. Ramazan
35. Mübarek Olsun
36. Muhammed'i Göreyim
37. Fakir
38. Tütün Tiryakisi
39. Buddua
40. 1915 Ağıdı
41. 1915'te Gelen Ordu
42. Âl-i Osman'dır Gelen
43. Bu Dünya
44. Ağlar
45. Âşık- Sadık Gerektir
46. Ya Rab

Söz konusu şiirlerin muhtevaları ve yapıları şöyledir:

AĞIT: Ağıt, başta ölüm olmak üzere ayrılığın yahut üzüntünün doğurduğu ıstırap sebebiyle ortaya konulan lirik ve manzum üründür. Şayet ölenler için söyleniliyorsa kendisine has makamla terennüm edilir. Ağıtlar, anonim olabildiği gibi sahibi belli ürün de olabilir. Ağıt

şiiirler klasik şairlerin de ortaya koyduğu ürünlerdendir. Bunlar aruz vezni ile olup mersiye olarak adlandırılırlar.

Sıtkı'nın 5 adet ağıt şiiiri (Sefil Baykuş, Emmi Kızı'nın Cevabı, Uyan Gözlerine Kurban, Sona'ya Ağıt, 1915 Ağıdı) başlıklı şiiirlerdir. Bunların tamamı koşma tarzında, döner ayaklı ve 11 hecelidir. Dörtlük sayıları 3-16 arasında değışmektedir.

ARZULAMA: Âşık edebiyatında özlenen kişi, memleket ve geçmiş zaman için söylenen şiiir türüdür. Özlenen kişi sevgili, anne, baba, kardeş, saygı duyulan şahsiyet olabilir. Bunlar yaşayan birisi olabilecekleri gibi hayatta olmayabilirler de. İhtişamlı devirlere, varlıklı günlere ve çocukluk-geçlik dönemlerine duyulan özlemle ortaya konulmuş şiiirler de bu terimin ihtiva ettiği şiiirlerdir. Terim adı, tarafımızdan konulmuştur. Hıfzı'nın elimizde 1 adet arzulaması vardır. "Muhammed'i Göreyim" adlı bu şiiir, tek ayaklı, 11 heceli ve 4 dörtlüktür. Şair; "Allah Muhammed'i göster göreyim" diyerek son İslâm Peygamberine olan hasretini gidermek arzusundadır.

BEDDUA: Çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlere beddua denir.

Gerek dualar gerekse beddualar, söylendiği andaki duyguları ifade etmesi, o andaki ruh halini yansıtmaması bakımından önem taşırlar, ancak söyleniş sebepleri çeşitlidir. Bunların türü, insanın karakteristik yapısına, zamana, çevreye, şarta ve olaya göre değışir.

Âşıklar işlediği konular içinde beddualara da yer verir. Bu, pek çok âşıkta karşımıza çıkan bur durumdur. Hıfzı'nın da bir beddua türünde şiiiri bulunmaktadır. Bu şiiir, 8 heceli, 6 dörtlük ve döner ayaklıdır. Şiiirin iki dörtlüğu şöyledir:

*Ayakların taşa değe
Ettiklerin başa deđe
Kurşun gele koşa değe
Dizlerinden vurulasın*

*Sefil HIFZI baktı fala
Çifte yârin eller ala
Cemdeğın kuşlara kala
Bölüm bölüm bölünesin*

DERTLENME / ŞİKÂYETLENME: Şairin kendi derdini, yakınmalarını, acısını ve şikâyetlerini konu ettiği şiir türüdür. Hemen her âşığın bu tarzda ortaya koyduğu pek çok şiiri vardır. 8, 11, 14, 15 ve 16 heceli olabilirler. Dert konusu şahsî olabileceği gibi millî konuda da olabilir. Terim adı, tarafımızdan konulmuştur.

Hıfzı'nın şiirlerinin içinde 7'si dertlenme türündedir. Bunlardan (Avcıya Sesleniş, N'ideyim, Ağlama Gözlerim, Derd ü Gamın Binasıyım, Vatan Özlemi) adlı şiirleri 11 heceli ve döner ayaklıdır. İşte birkaç örnek:

*HIFZI'yım gadahkâr başı can ile
Bulandı gözyaşım kızıl kan ile
Uçtu gönül gezer bir külhan ile
Bülbül-i şivane oldum nideyim
(N'ideyim şiirinden)*

*Ah bu derde hiç insan mı dayanır
Gözde yaş kalmadı ten mi dayanır
Yedi yıl hasrette can mı dayanır
Desem günahmıdır Eyüp nesliyim
(Derd ü Gamın Binasıyım şiirinden)*

*Ne ise Hak'tandır Kâlû Belâ'dan
Kalem böyle yazmış Arş-ı Ala'dan
Gel HIFZI gümanın kesme Mevla'dan
Bu çark-ı berkarar böyle da kalmaz
(Ağlama gözlerim şiirinden)*

Diğer iki şiir (Mevlâ Bilir, Kıyma Canıma Yâr Yâr) 8 hecelidirler. (Mevlâ Bilir) adlı şiir diğerlerinden farklı olarak tek ayaklıdır.

DESTAN: Âşıkların, temel özelliği olay, düşünce, durum, kanaat ve inanç anlatmaya dayalı hikâye kimliği taşıyan şiirdir. Hacim itibarıyla en az 3 dörtlük, en fazla 100-150-160 dörtlük kadar olabilir. Destanlar koşma kafiye düzenindedir, ancak bekçi destanlarında olduğu gibi mani tipinde destanlar da yok değildir. Genellikle 11 heceli olmakla birlikte 7, 8 hatta divani tarzda söylenmiş destanlar da vardır. Destanda hikâye etme temel unsurdur ve didaktik şiir mahiyetindedir. Manzum veya mensur destanî eserler, hem divan edebiyatında hem de halk edebiyatında görülür. Divan edebiyatında manzum olanlar tabiatıyla aruz vezniyledir.

Kağızmanlı Hıfzı'nın 46 şiiri içinde 11 tanesi destandır. Dörtlük sayısı 6 ilâ 25 arasında değişir. Tamamı döner ayaklıdır.

Destan niteliği gösteren bu şiirlerin başlıcası; İshak Kuşları, Tütün Tiryakisi, Seher Yelleri, Mübarek Olsun, Fakir, 1915'te Gelen Ordu, Âl-i Osman'dır Gelen. Bu Dünya, Gönül, Çiçekler, Turnalar başlıklı şiirlerdir. Bunlardan ilk ikisi 8 hecelidir. En hacimsizi 6 dörtlük olarak "Turnalar", en hacimli de 25 dörtlülle "Çiçekler" adlı şiirlerdir. Bu şiirden birkaç dörtlük:

*Hararettten sarhoş olmuş bayılmış
Yanağına çise düşmüş ayılmış
Gökteki yıldızlar yere yayılmış
Ziyet vermiş bu cihane çiçekler*

*Kimiler piyale billûrî fülful
Ne güzel yakışır süsene sümbül
Kimisi ağarmış kimi kızıl gül
Kimi benzer mor reyhana çiçekler*

*Ben HIFZİ'yım sular gibi çağlarım
Aşk oduna yüreğimi dağlarım
Dahi bundan böyle durmaz ağlarım
Ta ki gözyaşımından kana çiçekler*

DİNÎ: İslam dinî inancı çerçevesinde söylenmiş şiirlerdir. 8, 11 heceli olabileceği gibi divanî tarzda veya yedekli şekilde olabilirler. Dinî şiirler pek çok âşık tarafından ortaya konulmuştur.

9 yaşında hafız olan ve ömrünün bir döneminde imamlık da yapan Recep Hıfzı, Pifikli Şeyh Yusuf'a bağlanarak Nakşibendi tarikatine girmiştir. Samimî bir Müslüman'dır. Şiirlerinde bunu açık açık hissettirmiştir.

Hıfzı'nın dinî konuda elimizde 1 şiiri bulunmaktadır. Şiir 11 heceli, 4 dörtlüğe sahip ve döner ayaklıdır. Hıfzı;

*Çark-ı felek bir kararda kalır mı?
Geçti geçen günler geri gelir mi?
Görüşmek bir daha kısmet olur mu?
Ah vahla gitti mübarek Ramazan*

diyerek "Ramazan" ayının sona ermesinin doğurduğu hüznünü bizlerle paylaşır.

DİVAN: 1. Müzikte bir uzun hava çeşididir.

2. Âşıkların aruzun *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbıyla *gazel, murabba, muhammes, müseddes, musammat* ve *müstezat* şekliyle ortaya koydukları şiir şeklidir.

XX. yüzyılda aruz vezni ile şiir söyleyemediklerinden / yazamadıklarından bu ihtiyacı 14, 15 veya 16 heceli şiirler söyleyerek karşılamışlardır. *Divanî* şiirler de denilen bu şiirler fikrî, mistik, didaktik bir eda taşırlar ve âşıklar tarafından özel ezgiyle söylenirler. Genellikle 3 veya 4 dörtlük olmakla beraber 7 dörtlük olarak söylenmiş örneklere de rastlanılır. Bunların yanında beyitlerle vücuda getirilen divanlar da vardır.

Hıfzı'nın "Ağlar" ve "Âşık-ı Sadık Gerektir" adlı şiirleri divanî şiirlerdir. Şiirlerin her ikisi de döner ayaklı ve 16 hecelidir. İlk şiir 3, diğeri 5 dörtlüktür. Bu iki şiir şekil olarak "divanî", tür olarak da "fikirleşme" tarzındadır.

*Aşık-ı sadık gerektir, maşuk yolunda can vere
Çağlanır çeşme ve çaylar, durmayıp akarlar nere
Hu çekip ağlar semalar, gözyaşın dökerler yere
Laleler kızıl kan ağlar, otları figana gezer*

(Âşık-ı Sadık Gerektir şiirinden)

FİKİRLEŞME: Âşık tarzı şiir geleneğinde şairin tefekküre daldığı felsefi hükümlerle, kendince düşüncelere vücuda getirdiği fikrî deyişlerdir. Fikirleşme tarzında hemen her şair şiir ortaya koymuştur. Bu terim tarafımızdan ilim âlemine sunulmuştur.

Hıfzı'nın da "Uyan Ey Gözlerim" başlıklı şiiri bu türe girer.

*Uyan ey gözlerim hab-ı gafletten
Âlem rûşan oldu vakt-i şafaktır
Günde yüz bin katar gelüben geçer
Faniden bakiye geçmesi haktır*

diye başlayan şiir 3 dörtlük, 11 heceli, döner ayaklıdır.

GÜZELLEME: Güzelliği konu edinen koşma türüdür. Sevgili, bağ, bahçe, at, dere, dağ, köy, kent vs. gibi beğenilen ve gönül verilen nesne ve kavramlar için söylenmiş pek çok güzelleme vardır. Bunların içinde en fazla sevgili için güzelleme söylenmiştir.

Kağızmanlı Hıfzı'nın en fazla güzelleme türünde şiiri vardır. 12 adet tespit ettiğimiz şiirler şunlardır: *Çiçekler, Turnalar, Ne Hoş Hayalime Düştü Sevdiğim, Gezen Kim İdi, Serimi Sevdaya Salan Bu Mudur, Yâr Eylen Eylen, Yetene Kadar, O Cananı Görestim, Güzelleme,*

Yâr Yâr, Dilber, Divane Gönül. Şiirlerin tamamı da 11 heceli ve döner ayaklıdır. Dörtlük sayıları 3-25 arasında değişir. Şiirlerden ilk ikisi (Çiçekler, Turnalar) aynı zamanda destandır.

*Ezel seyranımda cihan bağında
Serimi sevdaya salan bu mudur?
Gece gündüz hasretine yandığım
Aklımı başımdan alan bu mudur?*

*N'eyleyim dünyada devleti malı
Yeter sevdiğimin hüsn-i kemâlî
Her dem nazarımda nakş-ı cemâlî
Hayâlî gönlümde kalan bu mudur?*

(Serimi sevdaya salan bu mudur şiirinden)

İLTİCANAME: Genellikle aruz vezni ile yazılan ve ümit, bağış ve yardımın Allah'tan istenildiği şiirlere verilen ad. Koşma tipinde, divan veya semaî tarzında olabilirler.

Hıfzı'nın ilticanamesi 11 dörtlük ve döner ayaklıdır.

*Zulümden münezzeh adil padişah
Ey şahların şahı sana sığındım
Kulunam kapında kurbanı geldim
Beklerim dergâhı sana sığındım*

diye başlayan bu şiir

*Hıfzı hayran oldu aşkın yasına
Ne kendine malik ne dünyasına
Daldı sefinesi gam deryasına
Yunus'un Allah'ı sana sığındım*

dörtlüğüyle sona erer

MÜNACAT / YAKARIŞ: Sözlük anlamı fısıldama, kulağa bir şey söyleme, Allah'a dua etme anlamına gelen münacat, ıstılah olarak Allah'a yakarışı konu edinen manzum yahut mensur eser anlamındadır. Klasik şairlerin divanlarının başında *tevhit*le beraber *münacat* da bulunur. Münacatlarda sık sık ayet ve hadislere yer verilir, Allah'tan af ve yardım istenir. Münacat şiir türüne âşık şiirinde de yer verilir. Bunlar genellikle 11 olmak üzere farklı hecelerle, beyit veya dörtlüklerle yahut da yedekleme şiir tarzında karşımıza çıkabilirler.

Münacat türünde Hıfzî'nın bir şiiri vardır. "Ey Pir-i Penahım" başlıklı duygu yüklü ve sanatta güzelliği yakalamış olan bu şiir pek çok şiirinde olduğu gibi 13 dördlük, döner ayaklı ve 11 hecelidir. Şiirin bazı dördlüklerin şöyledir:

*Ey pir-i penâhım bir himmet eyle
Tuta gör elimden yaman günüdür
Bugün korkuludur hasta vücudum
Varayım tabibe derman günüdür*

....

*Kulun kapındadır yahu ya Rabbim
Evet, ümmetinin Ahmed-i Nebî'm
Çoktur dergâhında terk-i edebim
Affeyle aklımın hayran günüdür*

...

*Ne kadar çok olsa cürmüm günahım
Zerrece rahminden yok mudur Şahım
Yedi kat göklere set çekti ahım
Feryada gelmişim figan günüdür*

SEMAÎ: 1. Âşıkların 8 hece ile söyledikleri ve konusu aşk, güzellik ve sevgi olan şiirlere verilen ad. Kendisine has ezgileri vardır. Başta beşeri aşk olmak üzere, sevilen her nesne için semai söylenmiştir.

2. Âşıkların aruzun (*Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün*) kalıbıyla yazdıkları şiirlere verilen ad. Gazel, murabba, muhammes, müseddes ve müstezat şeklinde olabilir.

Kağızmanlı Hıfzî'nın 4 semaîsi vardır. Bunların tamamı 8'li hece vezni ile ve döner ayakla söylenmiştir. "Merhaba, Gezdiğim Yerler, Kar Çiçeği, Pervane Nara Düşer mi" başlıklı olan bu şiirlerin dördlük sayısı 4 ile 9 dördlük arasında değişmektedir. Şiirlerinde Türkçeyi nakış nakış işleyen Hıfzî bu şiirinde de sane, samimi ve ustalıklı ifadelerle karşımıza çıkmaktadır. İşte şiirden birkaç dördlük:

*Geldiğin izlere kurban
Dediğin sözlere kurban
Sürmeli gözlere kurban
Kaşı kemanım merhaba*

*Neylerim dünyanın malın
Yetmez mi hüsnü kemalin*

*İsterim cennet cemalin
Hûr-i gılmanım merhaba*

*Hangi bir tabibe varam
Tazelendi eski yaram
Gel efendim benim çarem
Derde dermanım merhaba*

SİCİLLEME: 7-16 hece ile aynı kafiyeli 8 veya daha fazla dizelerden oluşan bent yahut bentlerle söylenen; nasihat, millilik, mistik ve belli bir inanç konularında söylenmesi gerekenlerin sayılıp döküldüğü şiirler.

Sicillemeler, yapılarına göre “Tek bent olan sicillemeler” ve “Bentlerden oluşan sicillemeler” olmak üzere iki ayrı yapıdadır. Genel özellikleri şöyle sıralanabilir: 1. Hece ile yazılırlar. 2. Bentleri oluşturan dizeler birbiriyle kafiyelidirler. 3. Tek bent halinde olanların dize sayısı 10-64, dizelerin hece sayısı 14-16 arasındadır. 4. Birkaç bentten oluşan sicillemelerin bent sayısı 3-9, bentlerdeki dize sayısı 11-17, dizelerin hece sayıları 7-16 arasındadır. Son dize veya son iki dize hariç diğer dizeler birbiriyle kafiyelidir. 5. Nasihat, mistisizm, millîlik ve Bektaşî inancı gibi konular işlenir.

Hıfzı da edebiyatımıza en güzel sicilleme örneğini kazandırmış şairlerimizden birisidir. 7 hece ile 10 bent olarak farklı bir tarzda söylediği sicillemenin muhtevası Allah’a yakarıştır. “Ya Rab” başlıklı bu şiirin 10. Bendi şu şekildedir:

*Bak HIFZI'nın terine
Gamına kederine
Aksi geldi serine
Sayalım kaderine
Yazılmış defterine
Bu derdi pederine
Söylemez maderine
Yazmıştır ciğerine
Gösterir perverine
Deryalardan derine
Daldım yetmez mi ya Rab?*

TEKRARLAMA: Âşıkların şiirlerinde bütün dizelerini aynı kelime ile başlattığı şiir şekli. Azerbaycan Edebiyatında bu şiirlere “anafora” denilir. Klasik şiirde “tekrir” sanatı ile ifade edilen bu yaklaşım, şiire bir başka tavır, ahenk ve anlam kazandırır. Dize başlarına daha çok; *Adam var, Bazı, Biri / Birisi, Kadın var, Kimi / Kimisi, Muhabbet, Senin bu...* gibi sözler getirilmiştir. “Sağ göz-Sol göz”, “Siz-Biz” yahut “Dertliler-Dertsizler” şeklinde karşılaştırmalı olarak tekrarlamalar da ortaya konulmuştur. Gelenek olmamakla beraber pek çok âşşın bu tarzda şiiri vardır. Şiirler 8 ve 11 heceli olabileceği gibi daha fazla heceye sahip de olabilir. Konu olarak da aşk, din, dünya, ölüm, toplum, insan, güzel, millî değerler, dert, şikâyet ve sosyal hayat işlenmiştir. Âşıkların bu şekilde şiir söylemelerinin asıl sebebi, işledikleri konuya vurgu yapmak istemeleridir. Diğer sebepler olarak, şiire ahenk katmak, dikkat çekmek için farklılık yaratmak söylenebilir. Bu terim, ilim âlemine tarafımızdan sunulmaktadır.

Hıfzı'nın “Gönül” adlı destanı aynı zamanda “Tekrarlama” özelliği göstermektedir. Şiir 9 dörtlük ve döner ayaklıdır. Mısra başlarında;

Gâhî bülbül gibi öter dillenir

Gâhî elvan çiçek açar güllenir

Gâhî yeşillenir gâhî allanır

Gâh da hasret kalır bir hâre gönül

dörtlüğünde olduğu gibi “Gâhî” kelimesi tekrar edilmiştir.

Bu bilgiler çerçevesinde Hıfzı'nın şiirleri tür ve şekil çerçevesinde şöyle gruplandırabiliriz:

Tür / Şekil	Şirin adı	Hece	Dörtlük	Ayak
<i>Ağıt</i>	Sefil Baykuş	11 hece	15 d.	Döner Ayak
Emmi Kızı'nın Cevabı		11h	15	DA
<i>Ağıt</i>	Uyan Gözlerine Kurban	11h	12d	DA
<i>Ağıt</i>	Sona'ya Ağıt	11h	3d	DA
<i>Ağıt</i>	1915 Ağıdı	11h	16d	DA
<i>Arzulama</i>	Muhammed'i Göreyim	11h	4d	Tek ayak
<i>Beddua</i>	Buddua	8 h	6d	DA
<i>Dertlenme/ Şikâyetlenme Dertlenme/</i>	Mevlâ Bilir	8 h	5d	Tek ayak

<i>Şikâyetlenme</i>	Avcıya Sesleniş	11 h	6d	DA
<i>Dertlenme/</i>				
<i>Şikâyetlenme</i>	N'ideyim	11 h	6d	DA
<i>Dertlenme/</i>				
<i>Şikâyetlenme</i>	Ağlama Gözlerim	11 h	10d	DA
<i>Dertlenme/</i>				
<i>Şikâyetlenme</i>	Derd-i Gamin Binasıyım	11 h	4d	DA
<i>Dertlenme/</i>				
<i>Şikâyetlenme</i>	Vatan Özlemi	11 h	3d	DA
<i>Dertlenme/</i>				
<i>Şikâyetlenme</i>	Kıyma Canıma Yâr Yâr	8 h	10d	DA
<i>Destan</i>	İshak Kuşları	8 h	17d	DA
<i>Destan</i>	Seher Yelleri	11 h	8d	DA
<i>Destan</i>	Mübarek Olsun	11 h	7d	DA
<i>Destan</i>	Fakir	11 h	9d	DA
<i>Destan</i>	Tütün Tiryakisi	8 h	10d	DA
<i>Destan</i>	1915'te Gelen Ordu	11 h	10d	DA
<i>Destan</i>	Âl-i Osman'dır Gelen	11 h	11d	DA
<i>Destan</i>	Bu Dünya	11 h	20d	DA
<i>Dinî</i>	Ramazan	11 h	4d	DA
<i>Divanî</i>	Ağlar	16 h	3d	DA
<i>Divanî</i>	Âşık- Sadık Gerektir	16 h	5d	DA
<i>Fikirleşme</i>	Uyan Ey Gözlerim	11 h	3d	DA
<i>Güzelleme (Destan)</i>	Çiçekler	11 h	25 d	DA
<i>Güzelleme (Destan)</i>	Turnalar	11 h	6d	DA
<i>Güzelleme</i>	Ne Hoş Hayalim	11 h	8d	DA
<i>Güzelleme</i>	Gezen Kim İdi	11 h	7d	DA
<i>Güzelleme</i>	Serimi Sevdaya Salan	11 h	9d	DA
<i>Güzelleme</i>	Yâr Eylesen Eylesen	11 h	7d	DA
<i>Güzelleme</i>	Yetene Kadar	11 h	5d	DA
<i>Güzelleme</i>	O Cananı Görestim	11 h	5d	DA
<i>Güzelleme</i>	Güzelleme	11 h	3d	DA
<i>Güzelleme</i>	Yâr Yâr	11 h	6d	DA
<i>Güzelleme</i>	Dilber	11 h	6d	DA
<i>Güzelleme</i>	Divane Gönül	11 h	6d	DA

<i>İlticaname/ Yakarış</i>	Sana Sığındım	11 h	9d	DA
<i>Münacaat</i>	Ey Pir-i Penahım	11 h	13d	DA
<i>Semaî</i>	Merhaba	8 h	7d	DA
<i>Semai</i>	Gezdiğim Yerler	8 h	9d	DA
<i>Semai</i>	Kar Çiçeği	8 h	4d	DA
<i>Semai</i>	Pervane Nara Düşer mi	8 h	7d	DA
<i>Sicilleme</i>	Ya Rab	7 h	10 bent	
<i>Tekrarlama/Destan</i>	Gönül	11 h	9d	DA

Kağızmanlı Hıfzı kısa süren ömründe edebiyatımızda çok güzel şiirler bırakmış nadir şairlerimizden birisidir. Şiir tekniği sağlam, dili ustalıklı kullanan ve inanç, düşünce ve duygularını ustalıklı birleştirmeyi başarmış güçlü bir şairdir. Çok genç yaşta aramızdan ayrılmasına ve topu topu 46 şiiri olmasına rağmen bizlere bu kadar çeşitlilikte şiir bırakması her şaire nasip olmaz bir ayrıcalıktır. Hıfzı, taşıdığı bu farklı ve üstün özelliklerinden dolayı edebiyatımızda usta şairler arasında yerini almaya hak kazanmış, büyük şair olma sıfatını kazanmış âşıklarımızdandır.

(Ahreti mamur olsun.)